

GENOCID NAD ARMENCIMA (3)

Dubrovačko-armenske veze

Autor teksta i suradnik Hrvatskoga slova, povjesničar te poznavatelj i prijatelj Armenije i Armenaca dr. sc. Vinicije Lupis podsjeća na jednu od najvećih tragedija kršćanske civilizacije uopće, a to je pokolj armenskih kršćana 1915. koji su učinili muslimanski fanatici iz Turske

Hrvatski narod umnogome je imao sličnu povijest, odnosno, od XV. stoljeća bio je izložen istom procesu uništavanja državnog teritorija, odvođenja u ropstvo, islamizaciji i zatiranju kulturne memorije kao i Armenci od strane Osmanlija. Stoga je zanimljivo pratiti fenomen prešućivanja tiskanih medija u hrvatskim zemljama o tijeku genocida nad Armencima. Austro-Ugarska Monarhija kao saveznica Osmanskog Carstva podupirala je osmansku vlast, dok je ujedno i bila upoznata s teškim stanjem kršćana jer je bila država zaštitnik rimokatolika. Državna cenzura tiska u Austro-Ugarskoj Monarhiji bila je u ratnim godinama od 1914. do 1918. tako velika da u lokalnom tisku nije objavljena nikakva vijest o apokaliptičnom stanju u Maloj Aziji. Dubrovnik je očuvao i početkom XX. stoljeća brojne veze s Levantom, kao i brojne obiteljske veze svojih iseljenika. Dubrovačke novine *Prava Crvena Hrvatska* tjedno su pratile politička događanja u Osmanskom Carstvu 1915., ali kao novine savezničke države glorificiraju tursku vojnu snagu i moć, bez ikakvih vijesti o brojnim armenskim žrtvama, jer je genocid već započeo tijekom travnja. U mjesecu kolovozu *Prava Crvena Hrvatska* glorificira turskog vojnika: „(...) Ali mi znamo također, da je Turčin izvrstan vojnik, koji s pravom zaslužuje naše udivljenje. On se bori s voljom da pobjedi jer zna, da bi poraz uništio opstanak njegove carevine, a po tome njegovu vlastitu egzistenciju. (...)“.

Austro-Ugarska kao saveznik Osmanskog Carstva u ratnom tisku filtrirala je vijesti, dok je brojna hrvatska zajednica u Carigradu i Smirni i te kako bila upoznata s tijekom događanja. U Vilajetu Aydin u kojem se nalazila brojna hrvatska zajednica nalazi se grad Smirna, u kojemu je bila velika hrvatska kolonija, a po statistici armenskog patrijarhata živjelo je u ovom vilajetu 21.000 Armenaca, a tamo je već 2. i 3. svibnja 1915. turska policija utamničila armenske političke vođe i nakon čega su uslijedile deportacije Armenaca. U drugom dijelu godine uslijedila je 1. XI. 1915. deportacije iz grada Haynosa 2.000 ljudi. Ar-

menški rimokatolici, pod zaštitom austro-ugarskog konzula u Smirni, došli su pod udar turske policije u rujnu 1916. kada su bili optuženi za skrivanje bombe na katoličkom groblju. Uskoro su uslijedila uhićenja 300 katoličkih Armenaca. Ovaj podatak demantira pisanje proturskog tiska u Austro-Ugarskoj Monarhiji, zbog neimanja podataka o genocidu, jer su iz susjednih gradova oko Smirne (Pergamon, Odemis, Soke), deportirane tisuće Armenaca u Sirijsku pustinju, a sve vrijeme postojala je tjedna brodska linija Dubrovnik – Smirna.

Tijekom XIX. i XX. stoljeća Dubrovnik postaje perifernim gradom velikog Habsburškog Carstva što je označilo prekid sa stoljetnim položajem Dubrovčana kao povlaštene katoličke nacije u Turskom Carstvu. Valja znati kako je, u Smirni, gdje je 1718., poslije izгона armenskih dominikanaca iz Perzije, utemeljen dominikanski samostan i crkva sa župom Gospe od Rozarija. Ovaj samostan su armenski dominikanci

Austro-Ugarska Monarhija kao država saveznica Osmanskog Carstva podupirala je osmansku vlast dok je ujedno bila i upoznata s teškim stanjem kršćana jer je bila država zaštitnik rimokatolika

vodili sve do 1813. Godine 1903. izgrađena je nova crkva u kojoj je zabilježeno prvo vjenčanje i to Hrvatice Marije Ninković iz Smirne. Posljednja osoba koja je pohodila naše sunarodnjake u Smirni bio je o. Petar Vlašić 1936., a svoje uspomene opisao je u putopisu *U gradovima Apokalipse*, tiskan u Slavonskoj Požezi 1938., gdje je na diskretan način opisao nestanak kršćanskih zajednica u Maloj Aziji.

Petnaestak godina ranije Dubrovčanin Karlo Rusi u svojoj je oporuci sastavljenoj 6. lipnja 1920. u Smirni, dvije godine prije uništenja ovog prosperitetnog grada, svom kumčetu – Armenki Anđeli Karolini Ballian iz Djihana u Adanskom vilajetu ostavio 300 turskih lira i zlatni lanac. U crkvi sv. Jurja u Galati bilo je sjedište *Dalmatinskog dobrotvornog društva sv. Blaža*, utemeljenog 20. kolovoza 1913., a do te godine postojalo je u Carigradu *Dalmatinsko društvo sv. Blaža*, osnovano 1900., u čijem članstvu je bio cijeli niz armenskih katolika poput Giovannija Kutchukiana. Isto tako, iz Carigrada potječe armenska katolička obitelj Oshian, čiji su članovi u rujnu

Dvadeset i tri razapete Armenke na križevima tijekom genocida 1915.

1922. izbjegli u Dubrovnik, a iz koje potječe arhitekt Petar Oshian i njegov sin skladatelj Petar Oshian.

Iznimno su bile važne crkvene veze Dubrovnika i Armenaca, a one se mogu pratiti sve do XX. stoljeća, kada je izvršen genocid nad Armencima u Maloj Aziji. Svakako, najznačajniji događaj u armensko-dubrovačkim odnosima bio je dolazak armenskog nadbiskupa Sebaste 30. srpnja 1902. u Dubrovnik. *List Dubrovačke biskupije* donio je vijest o ovom događaju:

«Na 30 srpnja parobrodom talijanskim 'Peuceta', stiže iz Rima Pres. Prep. Isak Hadžan, nadbiskup Sivas u Armeniji, ili bolje stare Sebaste, stolice nigda dosta proslavljenog našeg parca sv. Vlaha. Na putu ga je pratio tajnik, veleučeni armenski svećenik. Obavješćeni da nam dolazi nasljednik na stolici sv. Vlaha, obavješćeni da je on ugledan muž. Vrli biskup, pripusti pregalac na dobro kršćanluka, svi pohitasmo na priček. Odslanici kapitula odoše ga na parobrod uzeti, a kapituo i kler mirski i redovnički u odsuću Pres. Prep. G. Biskupa dočeka ga na luži lučkog Ureda. Starac sijede brade, puki sv. Vlaho, uz odlijeganje zvona stigne, te ga preč. G. Prepozit vit. Alibranti pozdravi sgodnom besjedom, kojoj srdačno odvraći g. nadbiskup. Kad opočne ponovo mu kler ode na poklone i pošalje mu u večer glazbu, da ga pozdravi. On ostane nekoliko dana, i svud je veliko mnoštvo pridolazilo da gleda armenske obrede. On nam spomene veliku svetinju našu, grob Parca našega, izusti želju, da bi otkupio tu dragocjenost iz ruka nevjernika, i gradski se je kler zauzeo i još će se zauzeti, da se ta plemenita i sveta želja izvrši. Osobitim počastima i poklonstvom otpraviše presvijetloga na polazak u Pariz. Iz Pariza on je poslao kaptolu u fotografiji vjerran snimak groba sv. Vlaha, kakav je danas, na što mu iz duše hvala. Veliki i slavni sv. Vlaho, osobiti naš parac, nadahnuo pravovjerni naš puk,

da svojim doprinosom otkupi alem kamen u Sebasti, grob našeg milog Svetitelja.»

Katolička armenska zajednica u Sebasti 1844. dobila je i svog biskupa, čiji naslov i danas čuva naslovni katolički armenski nadbiskup Adane u Turskoj. Tešku sudbinu armenskog naroda stradalog u velikom genocidu 1915. dijelio je i sv. Vlaho. Kameni se Svetčev sarkofag u Sebasti nalazio na izvornom mjestu do 17. svibnja 1943., kada je od Turaka bio

Dubrovačke novine Prava Crvena Hrvatska tjedno su pratile politička događanja u Osmanskom Carstvu 1915., ali kao novine savezničke države glorificiraju tursku vojnu snagu i moć, bez ikakvih vijesti o brojnim armenskim žrtvama

premješten u mjesni muzej, a Crkvu sv. Vlaha (Agios Blassios), u središtu Sebaste Turci su srušili 1950., i prije toga, to jest 1923., prognali su posljednje grčke i armenske obitelji iz grada, ujedno srušivši tada veću crkvu sv. Vlaha, i tako su okončali tisućugodišnji proces uništavanja kršćana na prostorima Velike Armenije. Unatoč prorjeđivanju hrvatskih zajednica po gradovima Levanta, u kojima je bilo ponajviše Dubrovčana, zanimanje Dubrovčana za mjesto iz kojeg potječe sv. Vlaho nije prestajalo i ono seže do naših dana kad se tražio uništeni grob sv. Vlaha u turskom Sivasu.

Nastavlja se